

УДК 339.72.053.1

П.Л. Гринько, асп.

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Дослідження зарубіжного досвіду проведення аналізу і процедур банкрутства унаслідок неплатоспроможності

В умовах високого ступеня господарської невизначенності, підприємства фактично позбавлені захисту від втрат, глибоких потрясінь і банкрутства при виконанні ними необхідних ринкових ситуацій. Для подолання кризового становища українських підприємств і створення на підставі зарубіжного досвіду передумов стійкого розвитку та процвітання економіки, необхідно вивчити зарубіжний досвід з цього питання. В статті досліджено зарубіжні методи аналізу неплатоспроможності та банкрутства.

аналіз, підприємство, неплатоспроможність, економіка, система, банкрутство

Актуальність теми дослідження аналізу платоспроможності підприємств обумовлена необхідністю вирішення найважливішої проблеми подолання кризового стану українського підприємництва і створення передумов для стійкого розвитку, як окремих фірм, так і всього сектора економіки. У своїй основі українське законодавство про банкрутство та методика аналізу платоспроможності ґрунтуються на світовому досвіді. Тому вкрай важливо для поліпшення розвитку підприємств і фірм в сучасній ринковій економіці дослідити зарубіжні методи проведення аналізу і процедур банкрутства унаслідок неплатоспроможності.

Є значна кількість робіт, в тому або іншому ступені присвячених загальній проблематиці економічних ризиків, опублікованих як в Україні так і за рубежом (І.А. Бланк, М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, А.Г. Загородній, О.В. Ефімова, Б.С. Кругляк, В.В. Ковальов, О.В. Лишиленко, С.І. Маслова, О.Н. Михайленко, М.С. Пушкар, Л.В. Руденко, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, Я.В. Соколов, В.І. Степанов, І.А. Бернстайн, М. Бертонеа, Ю. Брігхем, А.М. Кинг, Р. Найта, Ж. Перара, Д. Сигела, Т. Ськоуна, Д. Фостера, Ч. Хорнгрена, Р. Ентоні, М. Ерхардта). Проте до теперішнього часу в економічній науці і господарській практиці ще не досить розроблені як загально визнані теоретичні положення про підприємницький ризик, про ключові ризики діяльності торговельного підприємства, так і про методи управління, ризиками неплатоспроможності.

Метою даного дослідження є аналіз різних видів банкрутства та неплатоспроможності, їх причини виникнення та наслідки для подолання кризового становища на підприємствах України.

Американська система аналізу неплатоспроможності дозволяє боржнику і іншим зацікавленим особам легко ініціювати процедури реорганізацій; у менеджерів боржника є можливість, залишаючись керівниками, тривалий час «розм'якшувати» права кредиторів, а кредитори і акціонери, голосуючи по класах, ухвалюють рішення про продовження діяльності підприємства. Тому механізм ухвалення рішення, сприяючого максимізації активів (план реорганізації боржника, голосування по ньому і його реалізація), починає діяти в той момент, коли активи боржника вже можуть

втратити системні якості. Таким чином, виходить, що замість того, щоб створити умови для ефективної реструктуризації активів, Bankruptcy Code реалізує модель боржника у володінні (debtor in possession), при застосуванні якої активи як би розмазуються, а у кредиторів не є можливостей істотно впливати на тривалість і напрям процедур [2].

Застосування розділу 11 USBC створює умови для в'язкої схеми реструктуризації активів. Такий спосіб реорганізації може винести тільки сильна економічна система. Слід зазначити, що хоча розділ 11 USBC піддається постійній критиці (в основному у зв'язку з перевагами, які вона надає менеджерам боржника, і «розмиванням» прав кредиторів), її застосування дозволяє проводити м'яку системну реструктуризацію. Тому з позицій макроекономічного аналізу можна зробити висновок, що для американської економіки модель такої реорганізації виявилася цілком прийнятною. Важливим доказом цьому є стійка позиція американської економіки в світовій економічній системі. Оцінюючи вищесказане, можна сказати, що хоча Bankruptcy Code не зміг створити механізму для максимізації вартості активів боржника, при якому вигоду від такої максимізації повинні були одержувати і кредитори, і акціонери. Цей нормативний акт створив умови для м'якої реструктуризації активів. Системні недоліки Bankruptcy Code (наприклад, план реорганізації боржника не був виконаний, час для реструктуризації усередині виробництва про неспроможність упущено, активи розпродаються) компенсуються тим, що, оскільки процедура реорганізації розтягнута в часі, то інші учасники ринку мають нагоду заповнити сегменти ринку, що звільняються боржником [3].

Так в основі французької системи аналізу і регулювання неспроможності лежить ідея захисту інфраструктури підприємства боржника за рахунок урізання прав кредиторів. На перший погляд цей варіант може сприяти збільшенню шансів по збереженню діючих підприємств і зміцненню економічної системи, але в цьому випадку виникає питання - за чий рахунок пропонується реабілітовувати підприємства? Незалежно від волевиявлення кредиторів встановлюється жорстке правило - у будь-якому випадку краще підтримувати діяльність підприємства, зменшуючи при цьому частку активів, на які могли б розраховувати кредитори при ліквідації боржника. А це в свою чергу послаблює кредиторів і всю економічну систему в цілому. Акцентуючи увагу на спробах реабілітації, «розмиваючи» права кредиторів, французька система не змогла створити ефективний механізм для виконання основного макроекономічного завдання - забезпечення стабільності і стійкого розвитку економічної системи. Під натиском критики в 1994 році в чинні нормативні акти Франції були внесені поправки, які зміцнюють права кредиторів, проте загальний напрям і зміст процедур залишається поки продебіторським.

Англійську систему аналізу і регулювання можна охарактеризувати як таку, що базується на захисті інтересів кредиторів. В основному такий підхід пов'язаний з традиціями економічного і правового регулювання. Це найбільш помітно при поводженні з володарями права «плаваючого» забезпечення на всі активи боржника. Проте останнім часом все частіше така жорстка конструкція англійського законодавства критикується за однобокість і відсутність гнучкості. Одним з проявів такої критики є введена в 1986 році процедура управління [1]. Як вже наголошувалося вище, це не зробило істотного впливу на систему регулювання неспроможності.

Аналізуючи англійську систему, можна зробити висновок про те, що для виконання базової макроекономічної задачі законодавці вирішили використовувати ту, що добре зарекомендувала себе раніше модель administrative receivership, основна ідея якої полягає у тому, що краще всього надати представнику власника права «плаваючого» забезпечення аналізувати і вирішувати, як краще поступити - продати підприємство цілком, спробувати реабілітувати його або розпродати по частинах [2].

Саме право «плаваючого» забезпечення і витікаючі з нього повноваження, разом з добровільними угодами, є ключовими елементами, що дозволяють зберігати діючі підприємства, в сучасній англійській системі аналізу і регулювання неспроможності. Проте, як показує аналіз, цей механізм вже недостатньо ефективний для виконання базової макроекономічної задачі.

Традиційно в Німеччині законодавство про неспроможність розглядалося як відгалуження цивільної процедури (примусове стягнення довга). Мабуть, це з'явилося однією з причин, що пояснюють подальший розвиток німецького законодавства про неспроможність. Положення *Insolvenzordnung* точно відповідають поставленій задачі аналізу - реорганізація не є більш предпочтительней ніж ліквідація, мікроекономічна раціональність не підміняється макроекономічною метою [3].

Після солідного аналізу платоспроможності всі справи про неспроможність починаються відкриттям конкурсного виробництва. Боржник відстороняється від керівництва підприємством, призначається довірчий керівник. Права кредиторів захищені достатньо добре. Зменшена кількість вимог, що пріоритетно задовольняються. Перехід до реабілітаційної процедури можливий тільки за наявності певного рівня згоди кредиторів.

В цілому новий німецький закон, безумовно, є повнішим і чіткішим (особливо в порівнянні з діючим законом).

На основі вищевикладеного можна зробити висновок про те, що нова німецька система регулювання неспроможності, якісно забезпечуюча мікроекономічну раціональність, з погляду макроекономіки має певні слабкі місця виявляються при системному аналізі.

Загальною тенденцією законодавства Німеччини, США, Англії, Франції і Росії є те, що істотно простіше стали умови почала розгляди по справі про неспроможність. Базовими умовами для збудження виробництва відносно юридичних осіб, як правило, є показники, що ґрунтуються на критерії нездатності виконувати поточні зобов'язання. Кількісні обмежувачі розміру невиконаних зобов'язань застосовуються в США (5000 доларів), Англії (750 фунтів стерлінгів) і Росії (100 МРОТ, 500 МРОТ або приблизно 1500 доларів США) [1].

У всіх досліджуваних законодавствах для збудження виробництва незалежно від виду процедур використовуються одні і ті ж показники, як правило, засновані на критерії нездатності виконувати поточні зобов'язання. Вимоги по кількості кредиторів (критерій збігу кредиторів) пред'являються тільки в американському законодавстві, в решті країн при дотриманні всіх вимог, що пред'являються, виробництво збуджується, навіть якщо у боржника є тільки один кредитор. У Сполучених Штатах Америки для отримання правового захисту від кредиторів боржникам ніяк не треба демонструвати свою неспроможність, проте, більшість західних систем встановлює певні критерії неспроможності, засновані, перш за все, на стандарті потоку грошових коштів. Доцільно обов'язково включати динаміку і формувати потоки грошових коштів по платіжних ресурсах і за платіжними зобов'язаннями з урахуванням всіх ризиків і неопределенностей. Вважаємо, що при цьому повинні бути чітка збалансованість, як потоку платіжних грошових ресурсів (ПР), так і платіжних грошових зобов'язань (ПЗ). У ідеальному випадку повинна виконуватися рівність потоків $ПР(t,p) = ПЗ(t,p)$, для всіх моментів часу t платіжного календаря p .

Для вдосконалення методології банкрутства унаслідок неплатоспроможності необхідно також узяти все корисне з англійської, французької і німецької систем, що базуються на браку ліквідності. Це дозволить уникнути труднощів, пов'язаних з бухгалтерськими оцінками активів і пасивів для складання балансу, а також з можливою ненадійністю інформації балансу. Зокрема, необхідно взяти до уваги той

факт, що несостоятельный, а іноді нечесний боржник може містити свою звітність в уявному порядку. У будь-якому випадку боржники, що мають нормальну структуру балансу, звичайно в змозі повернути засоби для вирішення тимчасової проблеми низької ліквідності, а нездатність боржника погасити борг указує на його загрозову балансову ситуацію, що також свідчить на користь того, що одного критерію потоку грошових коштів цілком достатньо.

У більшості правових і аналізуючих систем, перш за все, використовується стандарт неспроможності, орієнтований на ліквідність або притоку готівки. Як французький закон, так і правові системи, що беруть свій початок з французького закону, ґрунтуються тільки на постановці платежів. Ця ж норма міститься в законі про банкрутство США, який спеціально відмінив перевірку балансу як непрактичну. Як правило, для клопотання боржником про застосування таких заходів йому немає потреби приводити докази своєї неплатоспроможності або проходити яку-небудь перевірку на неспроможність.

Особливо слід зазначити, що в деяких країнах (Франція, Голландія, Іспанія) введені положення про особливі заходи, що не становлять повністю процедур банкрутства. Це може бути тимчасовий захист активів під контролем зовнішнього керівника, під час якої вводиться мораторій на виплати індивідуальним кредиторам (але не на можливість подачі ними заяв в суд).

Таким чином, у розвитку економічних систем відбулися радикальні зміни, і сучасне законодавство не може це не враховувати. Вивчення динамічних характеристик економічних систем, показників рівня розвитку продуктивних сил, жорсткому взаємозв'язку мікроекономічних і макроекономічних процесів дозволяє зробити висновок про те, що неефективне законодавство про неспроможність може привести до істотних втрат суспільного продукту.

Список літератури

1. Степанов В. Английская система регулирования несостоятельности [Электронный ресурс] / В.Степанов. - Информационно-аналитический ресурс «Банкротство». – Режим доступа <http://www.bankrot.by/oa/670>
2. Степанов В. И. Несостоятельность (Банкротство) в России, Франции, Англии, Германии, США. М.: Статус. / В.И. Степанов, М 1999. с. 204
3. Bankruptcy in the United States [Электронный ресурс] : Конституция США. – Режим доступа до Конституції. : <http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/659022>

П. Гринько

Исследование зарубежного опыта проведения анализа и процедур банкротства вследствие неплатежеспособности

В условиях высокой степени хозяйственной неопределенности, предприятия фактически лишены защиты от потерь, глубоких потрясений и банкротства при выполнении ими необходимых рыночных ситуаций. Для преодоления кризисного положения украинских предприятий и создание на основании зарубежного опыта предпосылок устойчивого развития и процветания экономики, необходимо изучить зарубежный опыт по этому вопросу. В статье исследованы зарубежные методы анализа неплатежеспособности и банкротства.

P. Grinko

Investigation of foreign experience in the analysis and bankruptcy due to insolvency

In conditions high degree of economic uncertainty, companies actually deprived of protection against loss of deep turmoil and bankruptcies in the performance of necessary market situations. To overcome the crisis situation of the Ukrainian enterprises and creation on the basis of foreign experience prerequisites for sustainable

prosperity rozvytu and economy, need to study foreign experience in this regard. In the article investigates methods of analysis of foreign insolvency and bankruptcy.

Одержано 05.03.12

УДК 331.101.3:65.016:334.735

Н.С.Педченко, доц., канд. екон. наук

Вищий навчальний заклад Укоопспілки „Полтавський університет економіки і торгівлі”

Мотивація як наскрізна детермінанта потенціалу розвитку підприємств та організацій споживчої кооперації

У статті висвітлюється мотивація як наскрізна детермінанта потенціалу розвитку підприємств та організацій споживчої кооперації, що пронизує етапи його формування і у динаміці стимулює трансформування ресурсної основи у виявлення резервних можливостей та перспектив на майбутнє. Запропоновано застосування мотиваційного профілю та шкали задоволення мотиваційних потреб.

мотивація, потенціал розвитку, підприємства та організації споживчої кооперації, детермінанта, мотиваційний профіль

Постановка проблеми. В ринкових умовах перед підприємствами і організаціями споживчої кооперації виникають проблеми принципово нового характеру – забезпечення їх успіху на основі потенціалу розвитку як властивості, що важко формалізувати, розрахувати і оцінити через систему обмежень. На сьогодні, коли потенціал розвитку є надзвичайно складною та важко структурованою системою, ускладненою самобутністю та організаційною будовою споживчої кооперації, потребує перегляду існуюча концепція управління на питання застосування нових методів аналізу і побудови алгоритму прийняття сучасних виважених управлінських рішень. Водночас здійснити оцінку потенціалу розвитку підприємств та організацій споживчої кооперації є складно, тому пропонуємо виокремити мотивацію через її активну участь при формуванні потенціалу на всіх його етапах та забезпеченні перспективності розвитку на її основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління мотивацією у сучасних умовах функціонування вітчизняних підприємств піднімаються досить часто. Вагомий внесок у розвиток парадигми управління мотивацією внесли А.Смітт, А.Маслоу, М.Х.Мескон, М.Альберт, Ф.Хедоурі, Зігмунд Фрейд, Ф.Герцберг. Окремі теоретичні та загально методичні питання управління мотивацією розглядають О.С.Виханський, В.І.Перебийніс, І.З.Должанський, Т.А.Костишина, Д.В.Райко, Л.І.Федулова. Розгляд мотивації через побудову мотиваційного профілю запропоновано Ш.Річі, П.Мартін.

Однак за наявності досить значної кількості робіт за обраною проблематикою необхідно відмітити актуальність її застосування для розвитку потенціалу підприємств та організацій споживчої кооперації на основі мотиваційної складової.